

Er is wél een alternatief’.

Ondertitel: Postkapitalisme – een einde aan de rooibouw op aarde en mens.

Red.: Hans Rodenburg, Noortje Thijssen, Koen Bruning (Wetenschappelijk Bureau GroenLinks)

Uit de **inleiding**:

Wat is kapitalisme?

1. Het belangrijkste kenmerk is ‘groei’. De drang om je eigen kapitaal te vermeerderen.
2. privébezit. Je kunt je kapitaal alleen vermeerderen als je je zaken kunt toe-eigenen en kunt verhandelen
- 3 en de markt . (je kunt ook prima handelen zonder kapitalistisch te zijn. Handel drijven is eeuwen ouder dan het kapitalisme).

Het is een – isme, een ideologie, een ideaal dat nergens in perfecte vorm bestaat. Nederland is geen puur kapitalistische land, maar het heeft wel een hoge vlucht genomen hier. Men wil overal markten creëren, ook in de zorg en het onderwijs. Veel auteurs in dit boek willen de groei drang van het kapitalisme afremmen. Daarbij komt een term steeds terug: democratie: een grotere invloed van ons als gemeenschap. op de inrichting van de samenleving. Waar het omgaat is dat we geloven dat het anders kan en dat we samen ongeveer in de goede richting gaan lopen.

1 Buurteconomie – de economie in onze handen.

Sophie Bloemen en Thomas de Groot

Ze nemen ons mee in een toekomstscenario van zorgzame gemeenschappen in een duurzame buurteconomie. Ze geven een grotere rol aan de publieke sector maar ook aan de coöperatieve beweging. Ze werden geïnspireerd door de antiglobaliseringsbeweging, protesten tegen handelsakkoorden, de protestbeweging Occupy, etc.

Hoe is de economie op zo’n dwaalspoor geraakt? De druk van werk is toegenomen maar het reële inkomen daalt. Mensen zijn bovendien steeds vaker eenzaam. Een steeds kleinere groep bedrijven stuurt de economie aan (centralisatie van de economie). Het sociale contract waarin een bepaalde machtsbalans tussen kapitaal, werknemers en politiek werd verondersteld, is geklapt. Vakbonden zijn verzwakt. Financialisering = de toenemende rol van financiële motieven in de economieën van wijkbewoners of werknemers, die vaak mede-eigenaar zijn van een bedrijf. De gemeente werkt met hen samen. . Van stakeholder model naar shareholder model, gericht op aandeelhouders. Er wordt gespeculeerd met basisvoorzieningen Steeds meer wordt opgekocht door internationale beleggers.

Digitalisering werkt als deeltjesversneller van dit kapitalisme. Zie bijv. de opkomst van de platform economie (op het gebied van bezorging etc.) Lokale kruideniers kunnen hier niet tegen concurreren. De politiek heeft nagelaten om collectief te investeren in onze digitale basis-infrastructuur, wat de durfkapitalisten zich nu toe-eigenen.. Bestuurders vallen terug op ‘participatie’ (buurtavonden etc.) . We worden gevraagd te participeren in het beleid, maar niet in de economie zelf. Hoe komen we op een ander spoor?

De economische denkscholen (donut economie, degrowth etc.) zien de economische groei als deel van het probleem. Degrowth: we moeten toe naar meer lokaal en zinvol produceren, met verregaande herverdeling van eigendom, en significante delen van de markt weer uit de markt halen en in de handen van de gemeenschap leggen. Democratisering van de economie: van bedrijven zelf, werknemers krijgen meer invloed

Er ligt een cruciale transitieroute naar een fundamenteel andere economie.

Hoe? Het idee van de commons. Een gemeenschap beheert een hulpbron of voorziening. (energie, broodfondsen, wooncoöperaties wikipedia, open source software) Zie hun boek: **Our commons: political ideas for a new Europe. (A'dam 2019)**

Voorbeelden: community Land Trusts, en Nantes en commun. De buurt als beweging en de lokale overheid als partner. Stichtingen die een stuk land op een non-profit manier verpachten . Amerika: coöperatieve landbouw, energiecoöperaties, goedkope woningen of in aanbouw. Doel: lokale economie in de handen van burgers brengen. In Nantes zetten studenten een buurtbeweging op. Ze startten met een coöperatieve buurtkroeg: Le Chapeau rouge. Vervolgens brouwerij.

De buurt als beweging en de lokale overheid als partner.

Om de gemeenschapseconomie meer te ondersteunen is een actieve overheid nodig. Die erkent dat de wijk de basis vormt. Ook op landelijk en Europees (handel) niveau kan de politiek veel doen. Daarvoor zijn ter ondersteuning wel aanjaagprogramma's nodig. Door evt burgercollectieven. De methode Community Wealth Building brengt dit gedachtegoed in praktijk. (Amerika: Cleveland, UK prestonen vele andere plaatsen, vnl. waar de bedrijvigheid was weggetrokken. (Brexit stemmers, Trump aanhangers)

5 principes:

- 1 economie in handen van gemeenschappen en lokale overheden (werknemers-coöperatieven en buurtbedrijven)
- 2 Geldstromen gaan rond in de regio
- 3 Werk moet goed betalen en de werkomstandigheden moeten prettig zijn (liefst vnl. voor de overheid werken)
- 4 De multiplier van lokaal geld moet omhoog (iedere euro moet steeds langer in de lokale economie rondgaan, bijv. door aanbestedingen lokaler een socialer toe te wijzen.
- 5 De grond moet door ons beheerd worden (grondprijnsbeleid en vergunningenbeleid). Van publiek-private samenwerking naar publiek-civiele samenwerking.)

Energie. Schoonmaakservices. Aanbestedingscontracten. Een coöperatieve incubator (aanjaagprogramma) kan een belangrijke rol spelen. (Advies, begeleidingstrajecten, financiële ondersteuning, etc.). Aanbestedingen aan deze groepen. New York heeft een loketwaar bedrijven zich kunnen melden om hun personeel mede-eigenaar te laten worden.

Steden voor de democratische buurteconomie In Nederland CWB in drie kwetsbare wijken. Nu bezig een incubator op te zetten voor de gemeenschapseconomie in Amsterdam., Ook mkb ers worden geholpen 'Postgroei steden' dragen zo bij aan het loskoppelen van ons economisch beleid

Steden voor de democratische buurteconomie

'Ze hebben samen met de gemeente CWE naar Nederland gebracht, in driekwetsbare wijken waar het hard nodig was, i.s.m. buurbewegingen etc. 'Nu zijn we bezig met een incubator opzetten voor de gemeenschapseconomie in Amsterdam... Zo kunnen we van wijkinitiatief naar wijkeconomie gaan. Als we geldstromen en eigenaarschap in de buurt houden wordt de lokale economie veerkrachtig. 'Postgroeisteden' dragen bij aan het loskoppelen van de hardnekkige groei-afhankelijkheid. Kinderopvang, taxi's etc.

Samen bouwen aan de nieuwe gemeenschapseconomie

In A'dam Noord, zuidoost en Nieuw-west zijn ze verder gegaan met deze denkbeelden. Ze isoleren etc. met inschakeling van jongeren Van het kijkgroen kunnen pluktuinen gemaakt worden. In de Kleine Wereld wordt een wijkwerkcoöperatie opgericht om vanuit buurthuis dat ze zelf beheren de lokale economie zoveel mogelijk te democratiseren. De gemeente staat achter hen. Misschien gaan ze samenwerken met hun collega's in Heerlen-Noord, Rotterdam Zuid, Barcelona, Nantes, Zagreb etc. de democratische economie krijgt pas echt vorm op een plek, met de gemeenschap van die plek. (overheden en andere instanties moeten mee-buigen.)

9 Geld - lang leve het polykapitalisme, Rens van Tilburg, dir. Sustainable finance Lab, univ. Utrecht. Eerder medew. EU parlement en TK

We kunnen van geld weer een nuttig hulpmiddel maken. De overheid int genoeg belasting om democratisch vastgestelde uitgaven te doen. Daarvoor is de belasting voldoende. In economisch slechte tijden creëert zij daarnaast zelf extra geld dat nodig is. Burgers kunnen in lokale gemeenschapseconomie elkaar diensten verlenen en lokaal geld verdienen. De ondernemende, sparende en consumerende burger kan nog steeds aan beroep doen op banken, vermogensbeheerders en verzekeraars, *maar het is niet meer mogelijk om van deze instellingen geld te krijgen voor investeringen die ten koste gaan van de natuur of andere mensen.*

Daarnaast hebben we nog **sociaal kapitaal** (goed opgeleide mensen etc.), en **natuurlijk kapitaal**. Daarnaast doet financieel kapitaal er nog steeds toe maar het behoud van natuurlijk en sociaal kapitaal staat voorop: *polykapitalisme*..

Het geldkapitalisme. De bekendste vorm van geld is het contante geld, maar hoe langer je het op een spaarrekening laat staan hoe meer het verandert in een vermogenstitel. Met de verschillende kapitaalsoorten (fabrieken, machines, kennis, merken, netwerken, etc.) proberen bedrijven winnende combinaties te maken. Zo doet 'de onzichtbare hand' zijn werk. We accepteren dat een kleine groep steeds rijker wordt, het is immers voor ons bestwil ('trickle down economics') In de praktijk staat dat steeds vaker op gespannen voet met de rest van de wereld. Bijv. de factor arbeid, de natuur. Bedrijven veranderen wel een beetje t.g.v. de mens of de natuur, maar alles blijft grotendeels onveranderd, zoals afval produceren, Tata Steel etc.

Geld met geld maken Piketty: het verschil tussen de mensen met en zonder geld alleen tussen 1914 en 1973. Daar waren dus wel twee wereldoorlogen en de wederopbouw voor nodig. De vermogensongelijkheid in Nederland is nu zelfs relatief hoog. Niet alleen het huidige fiscaal beleid vergroot de vermogensverschillen, ook het geldstelsel, omdat geld niet gedirigeerd wordt naar productieve investeringen in de echte economie maar vooral naar de aankoop van vermogenstitels, vooral huizen. Daar verdien je sneller meer geld mee. Met een huis als onderpand kun je makkelijker

nog meer geld lenen. **Nieuw geld maken:** Bijna al het geld wordt 'uit het niets' gemaakt door commerciële banken in de vorm van leningen. Het zijn geldscheppende instellingen. Er zijn veel regels voor, maar die zijn bedoeld om één bank in toom te houden. De rem werkt niet meer als alle banken elkaar opzwepen en allemaal tegelijk hun kredietvoering opvoeren.

Het grootste deel van de geschiedenis heeft de overheid in geval van nood een beroep kunnen doen op de eigen geldscheppende kracht. (Meeste banken zoals Bank of England zijn opgericht om oorlogen te financieren. Roosevelt, jaren 30 : voor crisisbestrijding. Na WO2: de wederopbouw, en in Azië de industrialisering.) Het grootste deel van de geschiedenis heeft de overheid in geval van nood een beroep kunnen doen op de eigen geldschiepende kracht. Dat veranderde echter in de jaren 80 toen centrale banken de strijd aangingen met de hoge inflatie. Overheden moesten voortaan het geld maar ophalen (in plaats van het zelf te maken) via belastingen en desnoods door het te lenen op de financiële markt. Pech dat net in die tijd de spelregels werden opgesteld voor de ECB. Verdrag van Maastricht: verbod op monetary financing (Uniek in de wereld, getuigt van diep wantrouwen naar de overheid. Maar ja, hoogtijdagen van het vrije markt denken). Het bleek al onhoudbaar bij de eerste serieuze test, 2008. Vanaf 2010 is de ECB grootschalig staatsschuld gaan opkopen. Het huidige geldstelsel piept en kraakt.. Inmiddels stutten overheden de hele economie. Daar hebben ze steeds meer geld voor nodig, wat van decentrale bank komt, verbod op monetary financing of niet.

Waardenvol geld Het kan ook anders. Twee omslagen nodig:

1. Het geld moet weer verbonden worden met de reële economie. De 'systeemrelevantie' van grootbanken sterk verminderen. De banken zijn nog steeds too big to fail. Maar er is hoop: Iedereen kan blijven betalen via zijn digitale ECB rekening die in de maak is. Elke Europeaan heeft er een rekening en dan kan de 'systeemrelevantie' van grootbanken flink verminderen. Daarmee ontstaat ook ruimte voor kleinere financiële instellingen, lokale, kredietunies, coöperatieven et. Lokaal: zie voorbeeld Wörgl in 1931 in Oostenrijk, beschreven door Henk van Arkel. De nationale munt werd ingewisseld voor lokale bonnen, en het dorp floreerde. Men moet in geval van nood een beroep kunnen doen op de eigen geldscheppende kracht reguleren en beprijzen van schade aan milieu en de mens, en hoger belastingen van vermogen en erfenissen. Maar ook de financiële sector moet aangepakt worden. Wie krijgt de mogelijkheid om productie uit te breiden en wie niet? Laat de ECB en DNB als toezichthouder van de Nederlandse pensioenfondsen afdwingen dat die milieu- en sociale etc. risico's reduceren. Wat zijn die gevolgen van de activiteiten van fin. Instellingen voor de buitenwereld? ('dubbele materialiteit') fin. Instellingen kunnen aangeven hoe ze aan de verschillende transitie bijdragen.
2. De overheid zal zich moeten bevrijden van haar budgettaire ketenen. ze moeten wel elke euro die ze uitgeven blijven verantwoorden; oplopende inflatie is een harde grens., maar ze heeft toch extra koopkracht. Behoud van het natuurlijk kapitaal kan ook via de markt plaatsvinden (beprijzen van vervuiling etc.) En ze moeten investeren in armere Euro landen of in derde wereld landen om technologie te ontwikkelen etc. Juist in economisch slechte tijden moet de overheid het geld aten rollen. : groene stimulans geven, werkloosheid bestrijden, transitie versnellen. Sinds 2008 is kans na kans gemist!, (Onder een PVDA minister en met steun van GL (Kunduz-akkoord).) Tijdens de corona periode gaven overheden wel veel geld uit – helaas met nauwelijks een groen randje; bedrijven werden beloofd voor stilstand juist waar verandering nodig was (bv d.m.v. energie-prijzplafond, o.l.v. GL en PVDA!). De coronasteun bevroor de economie. Beter is het om met gerichte steun de echt kwetsbaren te beschermen. Geldgebrek is niet het probleem Wat wel nodig is zijn keuzes. Overheden aan

zet d.m.v. regulering en belastingen. Europa kan veel maken dus veel betalen. De onwenselijke uitgaven moeten we beperken via regulering en belastingen.

Idealiter verdwijnt ook het verbod op monetaire financiering, zie boven, maar aanpassing van de begrotingsregels helpt al enorm.

Leve het polykapitalisme! (dwz inclusief het sociaal en natuurlijk kapitaal). De waarde van geld is gebaseerd op ons natuurlijk en sociaal kapitaal. Het geldkapitalisme was tot 2008 toonaangevend. Inmiddels zien we dat het een eenzijdige uitleg is van wat Adam Smith bedoelde Het beteugelen van deze financiële sector is onze eerste opdracht. Maar private instellingen kunnen het niet alleen. Juist in grote transities hebben overheden altijd het voortouw genomen. Juist in economisch slechte tijden moeten overheden het geld laten rollen, voor basisvoorzieningen, voor de transitie. De EU begrotingsregels moeten deze ruimte gaan bieden. Daarbij kan de lokale structuur worden verstevigd door lokale geldsystemen.

Het geldkapitalisme kan niet anders dan aan zijn eigensucces ten onder gaan. Leve het polykapitalisme.